

1 Od kočije do vlaka

V Evropi so se javne kočije za prevoz ljudi pojavile v 17. stoletju, vlekli so jih konji. Podvrsta teh kočij so bile poštne kočije. Z njimi so prevažali pošto pa tudi potnike. A teh je bilo malo, saj je bilo potovanje s poštno kočijo zelo drago. Kočije obeh vrst so se konec 19. stoletja umaknile sodobnejšemu, hitrejšemu, cenejšemu in varnejšemu vlaku.

2

Stavim, da imaš vlak za novodobno pogruntavščino! Pa ni čisto tako. Neke vrste preprosto železnico so sestavili že Asirci, Babilonci in Perzijci v 2. in 1. tisočletju pred našim štetjem. V kamnite poti so vrezali reže in nanje položili vozove, ki so jih vlekli živali ali sužnji. Podoben prevoz po »tirnicah«
so poznali stari Grki. Kasneje so antični Rimljani v rudnikih postavili lesene proge, po katerih so potiskali vozičke z nakopano rudo. Šele v začetku 18. stoletja so lesene tirnice postavili tudi zunaj rudnikov in jih nekaj desetletij pozneje nadomestili z železnimi.

3

Prvo parno lokomotivo so izdelali v Veliki Britaniji. Izumil jo je Anglež Richard Trevithick leta 1804. Lokomotiva je pet vagonov z desetimi tonami železove rude in 70 potniki vlekla s hitrostjo osem kilometrov na uro. Toda bila je tako težka, da so se litoželezne tirnice polomile. Naprava je kljub temu nakazala prihodnost lokomotiv z vagoni, in ko so izdelali tire iz kovanega železa, so se odprla vrata v zlato dobo železnice.

4

Vlak je najprej obnorel Veliko Britanijo in obdobje med letoma 1830 in 1850 velja za čas »železniške mrzlice«.

Železnica pa ni pripomogla le k hitrejšemu prevozu večjih količin tovora. Območja, kjer je potekala, so bila hitreje poseljena, ljudje so se selili iz mestnih središč in nastala so predmestja. Razvijati pa se je začel tudi turizem, saj se je bilo mogoče v počitniško mesto odpeljati z vlakom. Velike razdalje so ljudje lažje premagovali s spalniki. Vagone, ki so imeli zložljive zgornje postelje, so dodajali vlakom, ki so vozili ponoči. Izumili so jih leta 1865 v Ameriki.

5 Slovenska železna cesta

Vlak je po naših tleh prvič zapeljal leta 1846, ko so odprli železniško progo od Celja do Gradca. Proga je bila del avstrijske Južne državne železnice. Pri gradnji so na velike težave naleteli v soteski reke Save in na Ljubljanskem barju, kjer so se mehka tla pogrezala. Tire so nato čez Postojno, Divačo in Sežano potegnili vse do tržaškega pristanišča, ki so ga dosegli leta 1857. Tako je Avstrija z železnico povezala svoj jug, prestolnico Dunaj in sever.

6

Parna lokomotiva je na zahodu zdržala od začetka 19. stoletja do petdesetih let preteklega stoletja. Sčasoma pa je napredek upokojil tudi njo. Nadomestila jo je dizelska lokomotiva. Danes večino evropskih vlakov, mestnih tramvajev in podzemnih železnic poganja elektrika iz električne žice, nameščene nad tiri.

7 Vlaki prihodnosti: maglevi

Maglev je poseben vlak, ki lebdi na magnetnem polju. Od tod njegovo ime – mag kot magnet in lev kot levitacija, to je lebdenje. Ta vlak dobesedno drži v zraku močni magneti, zato med njim in progo ni trenja. Maglevi so zanesljivi in izjemno hitri. Kitajski maglev dosega običajno hitrost 431 kilometrov na uro, japonski maglevi pa dosegajo celo 600 kilometrov na uro. Za primerjavo: največja hitrost vlaka na slovenskih tirih znaša 160 kilometrov na uro.

(Prirejeno po: PIL, letnik 68, oktober 2015, št. 2, str. 42–44, Vesela šola.)

Pozorno preberi izhodiščno besedilo in reši naloge.

1. Dopolni z ustreznimi podatki o izhodiščnem besedilu.

Naslov besedila: _____

Ime revije: _____

Čas objave: _____

(1 točka)

2. Odstavki 2, 3, 4 in 6 nimajo naslovov.
K vsakemu naslovu napiši ustrezno številko odstavka.

Prva parna lokomotiva _____

Današnji vlaki _____

Zlata doba vlakov _____

Ideja o vlaku je častitljivo stara _____

(2 točki)

3. Katere so bile posledice razvoja železnice? Napiši tri primere.
Pomagaj si s 4. odstavkom.

(2 točki)

4. Ali je vlak izum sodobnega časa?
Odgovor utemelji v povedi.

(2 točki)

5. Navedi eno prednost spalnikov.

(1 točka)

6. Razvrsti vrste »vlakov« od najstarejšega (1) do najsodobnejšega (6).
Številke napiši na črtice.

električna lokomotiva _____

dizelska lokomotiva _____

maglev _____

poštna kočija _____

parna lokomotiva _____

voz, ki so ga vlekli sužnji _____

(2 točki)

7. Postavi vprašanja, ki bodo ustrezala danim odgovorom.
Pomagaj si s podatki v 3. odstavku.

Vprašanje	Odgovor
?	V Veliki Britaniji.
?	Richard Trevithick.
?	Parno.
?	Iz kovanega železa.

(2 točki)

8. Zakaj so železnico nekoč imenovali *železna cesta*?
Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

- A Ker so vagoni vlekle železne lokomotive.
- B Ker so z vlaki prevažali železovo rudo.
- C Ker so bili tiri iz kovanega železa.
- Č Ker je potekala v bližini rudnikov.

(1 točka)

9. Še enkrat preberi 6. odstavek. Kaj v njem pomeni podčrtana poved?
Pojasni s svojimi besedami.

(1 točka)

10. Poved dopolni tako, da pridevnik v oklepaju stopnjuješ.

Slovenski vlaki so hitri, kitajski vlaki so (hiter) _____
od njih, japonski vlaki pa so zagotovo (hiter) _____
med vsemi.

(1 točka)

11. Iz podčrtanih besed tvori pridevnike in jih napiši.

pot iz kamna _____ pot
tirnice iz lesa _____ tirnice
železnica pod zemljo _____ železnica

(2 točki)

12. Podčrtani besedi v preglednici zamenjaj s krajšavama.
Vsako napiši na ustrezno mesto.

	Zapis krajšave
Izumili so jih <u>leta</u> 1865 v Ameriki.	
Do leta 1850 je imela Britanija več kot 9600 <u>kilometrov</u> prog.	

(1 točka)

13. Zanimaj poved.

S poštnimi kočijami so prevažali pošto in potnike.

(1 točka)

14. Preberi poved.

Vlak je po naših tleh prvič zapeljal leta 1846, ko so odprli železniško progo od Celja do Gradca.

Izpiši glagola.

(1 točka)

15. Besede v oklepajih postavi v pravilno obliko.

Del Južne državne železnice je potekal med (Celje) _____

in Gradcem ter se nadaljeval mimo (Postojna) _____ do

pristanišča v (Trst)

(1 točka)

17. Preberi poved.

V Evropi so se javne kočije za prevoz ljudi pojavile v 17. stoletju, vlekli so jih konji.

17. a) Podčrtaj osebni zaimsek.

(1 točka)

17. b) Na koga/kaj se nanaša ta osebni zaimsek?

(1 točka)